

1. Унутраная сытуацыя ў Беларусі

1.1. Дзеянні ўладаў

Аляксандар Лукашэнка і прадстаўнікі ягонага рэжыму разумеюць, што ўладу яны ўтрымалі ня толькі дзякуючы фальсыфікацыі галасавання, але й дзякуючы рэпрэсіям, якія пачаліся пасля выбараў. У выніку апошніх выбараў Лукашэнка апынуўся небяспечна блізка да тонкай лініі, якая аддзяляе «мяккі» аўтарытарны рэжым ад рэжыму, які абпіраецца перадусім на гвалце й рэпрэсіях. У выніку рэжым Лукашэнкі штораз больш залежны ад сілавых структур.

Рэпрэсіі ў дачыненні да апазыцыі й грамадзянскай супольнасці

Дзеянні рэжыму ў дачыненні да апазыцыі й незалежных асяродзьдзяў пасля выбараў пачалі быць больш жорсткімі. Аляксандар Казулін у ліпені 2006 году быў прысуджаны да пяці з паловай гадоў знявольнення. Прычынай такога высокага прысуду была відавочна боязь Лукашэнкі, што Казуліна можа падтрымаць Расея. Аляксандар Мілінкевіч правёў у турме некалькі тыдняў, як і некаторыя іншыя лідэры апазыцыі. Аднак ён не атрымаў высокага прысуду. Тлумачэннем можа быць тое, што ўлады ня хочуць ствараць вобразу пакутніка. Вялізнае значэнне мае факт, што Мілінкевіч быў вядомы ў Эўропе й Злучаных Штатах, прыяманы лідэрамі заходніх дзяржаваў.

Чарговыя месяцы пасля выбараў прынеслі далейшыя рэпрэсіі. Працягваецца атака на тое, што засталася ад няўрадавых арганізацыяў, газет і партыяў. Пра гэта сведчаць хаця б травеньская прапанова міністэрства юстыцыі адносна ліквідацыі Беларускага хельсінскага камітэту, ліпеньскі аб'яднаўчы з'езд прарэжымнай Камуністычнай Партыі Беларусі (КПБ) з Партыяй Камуністаў Беларусі (ПКБ) – дагэтуль адной з найбуйнейшых апазыцыйных партыяў – ці рэгулярныя рэпрэсіі ў дачыненні да кіраўніцтва дэлегалізаваных уладаў З'вязу палякаў Беларусі. Асабліва сымптаматычныя драконскія пакараньні (да двух з паловай гадоў знявольнення) прымененыя ў жніўні ў дачыненні да чатырох чальцоў незарэгістраванай арганізацыі Партнэрства, якія спрабавалі правесці назіраньне за выбарамі. Усё гэта паказвае, што рэжым баіцца любой незалежнай дзейнасці, асабліва нелегальнай (усё ж людзей, якія дзейнічаюць нелегальна нашмат цяжэй напалохаць).

Кантроль над людзьмі рэжыму

Аляксандар Лукашэнка стараецца захаваць намэнклятурных прадстаўнікоў на ўсіх узроўнях у безупынным страху, даючы зразумець, што яны ў любы момант могуць страціць сваю пазыцыю і трапіць у турму. Гэта таксама можа быць прычынай прыняцця новага антыкарупцыйнага закону, які дазваляе караць ня толькі замежных грамадзян і кандыдатаў у прэзідэнты, але таксама прадстаўнікоў мясцовых уладаў, выкладчыкаў ВНУ, мэдыкаў і чальцоў вышэйшай палаты парламэнту. Аднак ня трэба ўспрымаць новых правілаў як элемент барацьбы з карупцыяй, бо ўся сыстэма ўлады ў Беларусі пабудаваная на карупцыі. Чыноўнікі на розных узроўнях дзейнічаюць па-за правам і гэтакім чынам узбагачаюцца. Таму кожнага зь іх можна абвінаваціць у злачынстве. Гэта дае Лукашэнку пацудоўца кантролю над чыноўніцкім апаратам. Аднак такія дзеянні зьяўляюцца адначасова прыкладам недаверу дыктатара да сваёй бюракратыі.

Эканамічная сытуацыя

Асновай трывання рэжыму зьяўляецца адносна добрая эканамічная сытуацыя. Паводле афіцыйных звестак, у першай палове 2006 году рост ВВП склаў 10,1%. Карысныя эканамічныя ўмовы ў вялізнай меры залежаць ад імпартавання з Расеі па вельмі нізкіх цэнах газу, і перадусім нафты, якая па-

сьля перапрацоўкі на беларускіх камбінатах трапляе на рынак Эўрапейскага Зьвязу ў выглядзе нафтапрадуктаў. Эканамічны рост абапярты на вытворчасці некалькіх прадпрыемстваў. Астатняя эканоміка ў значна горшым стане. Зусім нерэфармаваны застаецца сельскагаспадарчы сэктар – большасьць калгасаў прыносяць страты, таму іх мусіць падтрымваць дзяржава.

Беларусь імпартуе з Расеі ўтрая болей нафты, чым спажывае (у 2005 годзе 19,2 млн тон пры 6,7 тон спажытых). Лішак пасьля перапрацоўкі на Мазырскім і Новаполацкім нафтакамбінатах высылаюць на экспарт. Эканамічная эфэктыўнасьць гэтай мадэлі вынікае перш за ўсё з факту, што цана барэлі нафты, прадаванай Беларусі, на 35% ніжэйшая за цану для іншых дзяржаваў рэгіёну, ды й падатак на экспарт нафты й нафтапрадуктаў у Беларусі на каля 100 даляраў за тону ніжэйшы чым у Расеі. Таму расейскім вытворцам выгодна дасылаць сыравіну Беларусі (расейска-беларуская мытная мяжа не йснуе), а потым экспартаваць яе на Запад. Так што можна сказаць, што дзейная практыка на руку як рэжыму Лукашэнкі, гэтак і расейскаму бізнэсу. У выніку ў 2004 годзе амаль 25% усяго беларускага экспарту прыпала на нафту й нафтапрадукты. Цяпер удзел нафты й нафтапрадуктаў у экспарце несумненна яшчэ вышэйшы. Гэты вынік нагадвае сытуацыю дзяржаваў, якія абапіраюць сваю эканоміку на экспарце энэргарэсурсаў, напрыклад Расеі. Парадокс у тым, што Беларусь карыстаецца нафтавым бумам ня маючы ўласных энэргарэсурсаў.

Беларусь купляе расейскі газ па цане каля 47 даляраў за 1000 м³. Яна не нашмат вышэйшая за ўнутрырасейскую цану, і значна ніжэйшая за цану, якую плацяць іншыя дзяржавы СНД, у тым ліку найвярнейшыя саюзьнікі Расеі на постсавецкім абшары (такія як Армэнія, якая плаціць 110 даляраў за 1000 м³), а тым болей краіны Эўразьвязу. Улічваючы ўзровень паставак газу й нафты ў 2005 годзе, гэта азначае, што Расея *de facto* датуе беларускую эканоміку сумай як мінімум 2,5 млрд даляраў, а гэта каля 8–9% ВВП краіны. Датаваньне беларускай эканомікі цягам апошніх гадоў азначала фактычную падтрымку рэжыму Лукашэнкі. Пасьля заканчэньня прэзыдэнцкіх выбараў выявілася, што Расея зьбіраецца павысіць цэны газу для Беларусі.

Дзякуючы вялікаму ўдзелу перапрацаванай нафты ў агульным аб'ёме экспарту сыстэматычна расьце значэньне Эўрапейскага Зьвязу ў замежным гандлі Беларусі. Згодна з афіцыйнай статыстыкай цягам першых пяці месяцаў 2006 году беларускі экспарт у краіны Эўразьвязу ўзрос да 50,4% (у той самы час экспарт у Расею склаў 35,8%). Тым самым Зьвяз аказваецца найважнейшым рынкам збыту для беларускага экспарту, прычым экспарт у Эўразьвяз дае нашмат большы прыбытак, чым часта датаваны экспарт у Расею.

Замежная палітыка ў дачыненні да Расеі

Пасля сакавіцкіх выбараў рэжым Лукашэнкі стараецца захаваць максымальную незалежнасьць ад Крамля і адначасова захаваць расейскія датацыі для беларускай эканомікі (перадусім дзякуючы продажу танных энэргарэсурсаў). Гэта сталая палітыка Лукашэнкі, заўважная як мінімум некалькі гадоў. Яна была праяўленая у нязгодзе на перадачу Расеі сеткі газоправодаў на тэрыторыі Беларусі, не зважаючы на пагрозы Газпрому адносна павышэньня цаны на газ.

Беларускія ўлады ў сярэдзіне чэрвеня 2006 году ўвялі частковы мытны кантроль на мяжы з Расеяй, што несуненна перашкаджае тавараабароту з Расеі ў Беларусь і транзіту расейскіх тавараў у Эўразьвяз. Такія паводзіны беларускіх уладаў можна тлумачыць жаданьнем здабыцьця казырнай карты ў размовах на тэму магчымага павышэньня Расеяй цэнаў нафты й газу для Беларусі.

Дагэтулешняя практыка паказвае, што перад кожнымі выбарамі альбо рэфэрэндумам у Беларусі нарастае афіцыйная рыторыка Менску адносна перспэктываў аб'яднаньня Беларусі й Расеі. Адначасова беларускія ўлады не зацікаўленыя інтэграцыяй з Расеяй, а толькі падтрыманьнем ілюзіі йснаваньня Саюзнай дзяржавы, што прыносіць ім канкрэтную карысьць у эканамічнай сфэры. Танная расейская сыравіна была важным аргументам за захаваньне Беларуссю інтэграцыйнай рыторыкі.

Цягам апошніх гадоў Лукашэнку гэта спрытна ўдавалася, а Крэмль ня маючы альтэрнатывы і не жадаючы выкарыстоўваць у якасьці сродка націску на

рэжым у Менску больш жорсткія аргументы, быў вымушаны выражаць згоду на навязаныя яму правілы гульні. Калі ў верасьні 2002 году Ўладзімір Пуцін прапанаваў тры варыянты аб'яднаньня (уваход Беларусі ў склад Расеі, інтэграцыя паводле мадэлі Эўразьвязу, рэалізацыя дамовы з 1999 г. пра стварэньне Саюзнай дзяржавы), што мела сыгналізаваць актывізацыю расейскай палітыкі адносна інтэграцыі зь Беларуссю, гэта сустрэлася зь цьвёрдым супрацівам Лукашэнкі. Ён з абурэньнем абвінаваціў Расею ў імперыялізьме і адказаў, што ягоная краіна ніколі ня будзе адной з расейскіх абласьцей. Сытуацыя паўтарылася ў лютым 2004 году, калі пасля фіяска перамоваў аб продажы Расеі Белтрансгазу Газпром на некалькі дзён закруціў Беларусі газавы кран.

Беларуска-расейскія размовы пра фармалізацыю Саюзнай дзяржавы Беларусі й Расеі вядуцца ад 1999 году. Згодна з плянам, у 2006 годзе павінны правесцьці рэфэрэндум аб прыняцьці Канстытуцыйнага акту саюзнай дзяржавы. У перамовах паявілася як мінімум некалькі спрэчных пунктаў. Лукашэнка не згадзіўся між іншым на стварэньне адзінага эмісійнага цэнтру супольнай валюты Саюзнай дзяржавы, і абвесьціў, што Беларусь «ніколі ня выразіць згоды на стварэньне Саюзнай дзяржавы з Расеяй са шкодай для свайго сувэрэнітэту». Бескампрамісныя выказваньні Лукашэнкі вынікаюць з імкненьня Менску не дапусьціць прыняцьця Канстытуцыйнага акту, які будзе азначаць поўную залежнасьць Беларусі ад Расеі, а тым самым страту Лукашэнкам дагэтулешнай неабмежаванай улады. У афіцыйнай рыторыцы Беларусь аднак сьцьвярджае, што інтэграцыя з Расеяй будзе магчымай выключна пры роўнапраўнасьці абодвух бакоў, што несумненна не прыймальна для Масквы. Тым самым Менск фактычна некалькі ўжо гадоў сабатую працэс паўставаньня рэальнай інтэграцыі. Пры гэтым ён імкнецца падтрымаць ілюзію самога працэсу, выцягваючы з гэтага максымальныя карысьці ў эканамічнай сфэры, адначасова не адмаўляючыся ні ад якіх элемэнтаў уласнай дзяржаўнасьці. Палітыка Менску, такім чынам, мае на мэце захаваньне дагэтулешнай неакрэсьленай сытуацыі ў працэсе беларуска-расейскай інтэграцыі.

Узровень падтрымкі беларускага грамадства да ўваходу ў склад Расеі штораз ніжэйшы. Гэта азначае, што парадаксальна палітыка Лукашэнкі прычынілася да росту ідэнтыфікацыі беларусаў са сваёй дзяржавай, і іхній прывязанасці да сувэрэнітэту.

Аўтарытарныя ды антызаходнія дзяржавы

Апрача складаных зносінаў з Расеяй, Беларусь падтрымвае актыўныя зносіны толькі зь недэмакратычнымі дзяржавамі, прычым у дадзеным выпадку асаблівае месца займаюць вайсковыя зносіны. Дамова аб супрацоўніцтве ў галіне вайсковых тэхналогіяў была падпісаная падчас візыту антызаходняга папулістычнага прэзydэнта Вэнэсуэлы Хуга Чавэза ў Менск пад канец ліпеня 2006 г. Прымушае таксама задумацца адначасовы візыт у Менск міністра гандлю Ірану і расейскага міністра абароны Сяргея Іванова пад канец красавіка 2006 г.

Апрача Ірану й Вэнэсуэлы Беларусь захоўвае блізкія кантакты з Кубай. Здаецца, супрацоўніцтва з гэтымі краінамі цягам апошніх месяцаў пачынае быць штораз больш шчыльным. Лукашэнка ахвотна прыймае антыамэрыканскую/антызаходнюю рыторыку Хуга Чавэза, Фідэля Кастра і прэзydэнта Ірану Махмуда Ахмадынэджада. Разьвіваецца таксама супрацоўніцтва Беларусі з Кітаем, між іншым у галіне бясьпекі, дзе адной з тэмаў зьяўляюцца супольныя дзеянні па барацьбе зь нявыгаднай інфармацыяй у інтэрнэце (у першым паўгодзьдзі 2006 г. Беларусь атрымала з Кітаю абсталяваньне дзеля фільтраваньня інтэрнэту вартасьцю амаль 21 млн даляраў).

Замежная палітыка ў дачыненні да Захаду

У палітыцы ў дачыненні да Захаду надалей дамінуе нэгатыўная рыторыка. Гнеўную рэакцыю Лукашэнкі выклікалі санкцыі накладзеныя Эўрапейскім Зьвязам, Злучанымі Штатамі й Канадай. Прадстаўнікі рэжыму прыгразілі, што накіруюць у страсбурскі Трыбунал па правах чалавека справу пазбаўленьня іх права паездкаў. Гратэскай была чэрвеньская спроба беларускіх уладаў зама-розіць рахункі Джорджа Буша і сакратар абароны Кандалізы Райс у Беларусі, што мела быць адказам на амэрыканскія санкцыі па замарожанні рахункаў прадстаўнікоў беларускага рэжыму ў ЗША. Менск прыгразіў таксама, што амэ-

рыканскім і канадзкім пасажырскім самалётам будзе забаронена пралятаць над беларускай тэрыторыяй. Гэта фактычна адзіныя «санкцыі ў адказ», якія можа сабе дазволіць Беларусь.

Як і цягам апошніх гадоў надалей працягваюцца спробы дыскрэдытаваць дыпляматаў зь дзяржаваў Эўразьвязу. Прыкладам такіх дзеяньняў было ліпеньскае абвінавачваньне латыскага дыплямата ў распаўсюджваньні парнаграфіі, і сюжэт у дзяржаўнай тэлевізіі пра ягоную сустрэчу зь іншым мужчынам. Усё гэта адбывалася ў той час, калі Латвія замест Аўстрыі, якая ня мае амбасады ў Менску – рэпрэзэнтавала Эўразьвяз у Беларусі падчас аўстрыйскай прэзыдэнцыі. Занепакоенасьць могуць таксама выклікаць нявысьветленыя дагэтуль сьмерці польскага й летувіскага дыпляматаў.

1.2. Дзеяньні апазыцыі

Адносна вялікі посьпех апазыцыі падчас выбараў быў магчымы дзякуючы супольным дзеяньням большасьці апазыцыйных асяродзьдзяў на карысьць Аляксандра Мілінкевіча³. Выключэньнем было асяродзьдзе прыхільнікаў Аляксандра Казуліна. Аднак пасьля выбараў у шэрагах дэмакратычнай апазыцыі прыхільнай да Мілінкевіча адбыліся разломы. Можна ўжо казаць пра бачныя сымптомы распаду перадвыбарчай кааліцыі. Супраць Мілінкевіча ў якасьці лідэра апазыцыі пасьля прэзыдэнцкіх выбараў выступаюць Аб'яднаная Грамадзянская Партыя (АГП) і яе лідэр Анатоль Лябедзька. Лідэр АГП прапанаваў склікаць Кангрэс Дэмакратычных Сілаў як восеньню 2005 году, які вылучыў супольнага кандыдата на прэзыдэнцкія выбары. Аднак заклік гэты не сустрэўся з шырокай падтрымкай. Няяснай застаецца таксама пазыцыя камуністаў, лідэрам якіх зьяўляецца Сяргей Калякін, Немагчыма адназначна сказаць, ці праз паўгода пасьля выбараў яны надалей падтрымваюць Мілінкевіча. Цяжка было спадзявацца поўнай еднасьці апазыцыйных асяродзьдзяў, аднак маштаб дэкампазыцыі гэтага лягеру вялікі.

³ Гл. W. Konończuk, *Towards Unity. Belarusian Opposition Before the Presidential Election 2006*, Warsaw 2005, <http://www.batory.org.pl/doc/towards-unity.pdf>.

Бачныя таксама канфлікты пакаленьняў у дагэтулешніх палітычных групоўках, асабліва ў Беларускаім Народным Фронце. Маладыя дзеячы хочуць каб старэйшыя лідэры падзяліліся зь імі ўплывамі ўнутры партыяў. Аднак нашмат важнейшай зьявай здаецца паяўленьне новай групы людзей (многія зь якіх – прадстаўнікі маладога пакаленьня) дагэтуль адсутных у палітыцы. Гэта вынік іхняй дзейнасьці ў перадвыбарчай кампаніі Мілінкевіча і ўдзелу ў паслявыбарчых пратэстах (такіх як намётнае мястэчка ў Менску, вулічныя дэманстрацыі, *флэш мобы*). Вялікая група гэтых людзей гатовая да нелегальнай дзейнасьці.

У гэтым кантэксьце важнымі здаюцца спробы стварэньня Аляксандрам Мілінкевічам Руху за свабоду – шырокай грамадзкай ініцыятывы зьнізу, якая групавала б праціўнікаў рэжыму. Пакуль што такія дзеянні не прынеслі значных вынікаў. Адною з найважнейшых прычын, якія тармозяць паўстаньне руху, зьяўляюцца зносіны паміж новапаўсталай ініцыятывай і чальцамі дагэтулешняй кааліцыі дэмакратычных сіл. Многія апазыцыйныя палітыкі баяцца, што новы рух мог бы прывесці да іх маргіналізацыі ў апазыцыйных асяродзьдзях і тым самым не зацікаўленыя яго ўзьнікненьнем. Ім не адпавядае таксама тое, што Мілінкевіч быў бы натуральным лідэрам такой ініцыятывы.

Вялікае значэньне мае замежная дзейнасьць апазыцыі. Мілінкевіч правёў шэраг размоваў на вышэйшым узроўні ў Брусэлі, Варшаве, Празе, Парыжы, Бэрліне, Вільні, Вене і Стакгольме.

Візыты ў шматлікіх сталіцах ня толькі дазваляюць захаваць зацікаўленасьць эўрапейскіх палітыкаў Беларуссю, але й даюць магчымасьць размаўляць зь імі пра канкрэтныя справы важныя для жыхароў гэтай краіны (такіх як візы, ці стыпэндыі для беларускіх студэнтаў), пра якія рэжым ня хоча альбо ня мае з кім размаўляць. Аднак трэба зазначыць, што Мілінкевіча часам крытыкавалі за надта частыя замежныя паездкі і надта малую колькасьць візытаў у розных рэгіёнах Беларусі.

1.3. Высновы й магчымыя сцэнары будучыні

Дзеянні ўладаў

Эканамічная сытуацыя будзе мець вырашальнае значэнне дзеля стабільнасці рэжыму ў Беларусі. Улады ў Менску разумеюць, што грамадзкія хваляванні ў буйным маштабе могуць паявіцца ў выпадку эканамічнага крысысу. Рэжым Лукашэнкі ня можа ўтрымаць улады без палітычнай і асабліва эканамічнай падтрымкі з боку Расеі, а падтрымка гэтая праяўляецца ў нізкіх цэнах нафты й газу. Небяспечным для рэжыму быў бы перадусім рост праблемаў з выключаннем пэнсіяў, што паявілася апошнім часам.

Дзеянні рэжыму ў дачыненні да апазыцыі й незалежных асяродзьдзяў будуць безумоўна нарастаць. Нельга выключыць знявольнення Аляксандра Мілінкевіча, асабліва калі яму ўдасца кансалідаваць апазыцыю. Лукашэнка будзе таксама працягваць атакі на незалежныя грамадзкія арганізацыі, мэдыі й палітычныя партыі. Можна спадзявацца, што невыгодныя НДА ды апазыцыйныя партыі будуць бяз дай прычыны дэлегалізавацца й выціскацца на пабочка.

Лукашэнка несумненна пастараецца кантраляваць бюрократыю пры дапамозе выбарачных акцыяў рэпрэсіяў у дачыненні да яе прадстаўнікоў. Пытаннем застаецца, як гэта паўплывае на сярэднія й ніжэйшыя ўзроўні намэнклатуры, якія не абавязкова суцэльна падтрымваюць рэжым. Ня можна выключыць, што ў выпадку калі апазыцыя будзе мець сілы, паявіцца лібэральнае, маладзейшае крыло намэнклатуры, якое захоча з апазыцыяй размаўляць.

У замежнай палітыцы не належыць чакаць асаблівых зьменаў. У дачыненні да Расеі Лукашэнка будзе старацца выкарыстоўваць тую самую стратэгію што й апошнімі гадамі: будзе захоўваць як найшырэйшую незалежнасць пры адначасовым запэўніванні сабе максымальнага эканамічнага карысця. Палітыка беларускага рэжыму ў дачыненні да Расеі будзе мець рэактыўны характар. Лукашэнка будзе чакаць крокаў з боку Расеі, і пастараецца мінімалізаваць

магчымыя страты, бо ён разумее, што ягоная пазыцыя не такая ўжо й слабая, бо Расея па беларускім пытанні мае абмежаванае поле манэўру. У выпадку рашучай пазыцыі ў дачыненні да Лукашэнкі нельга выключыць, што ён зладзіць рэфэрэндум адносна лёсу саюзнай дзяржавы з запланаванай адмовай ад гэтай мадэлі. Лукашэнка мог бы тады выконваць ролю адзінга гаранта беларускага сувэрэнітэту, і старацца здабыць шырэйшую грамадскую падтрымку. А вось паварот рэжыму ў бок Эўрапейскага З'вязу можна выключыць. Трэба спадзявацца далейшага разьвіцця зносінаў з аўтарытарнымі дзяржавамі антызаходняй арыентацыі. Аднак трэба падкрэсьліць, што для гэтых краін Беларусь зьяўляецца прываблівым партнёрам галоўным чынам з увагі на яе блізкія кантакты з Расеяй. Пагаршэньне зносінаў на лініі Менск-Масква магло б ускладніць супрацоўніцтва рэжыму Лукашэнкі зь Іранам ці Вэнэсуэлай.

Дзеянні апазыцыі

Здаецца малаверагодным захаваньне перадвыбарчай кааліцыі апазыцыйных сіл у яе поўным памеры. Рэжым будзе ліквідаваць дагэтуleshнія партыі, да таго ж яны малаэфектыўныя й не карыстаюцца даверам грамадства. Таму можна спадзявацца сур'ёзных канфліктаў у асяродзьдзі апазыцыі. Як АГП, гэтак і сацыял-дэмакраты Казуліна хутчэй за ўсё пастараюцца выступаць самастойна й не падтрымаюць мілінкевічавага Руху за свабоду. Няяснай здаецца будучыня ПКБ Калякіна. На лякальным узроўні вядуцца размовы пра супольны ўдзел АГП, камуністаў і сацыял-дэмакратаў у мясцовых выбарах, якія адбудуцца ў студзені 2007 г. Магчымае стварэньне нейкай кааліцыі палітыкаў, якія будуць шукаць падтрымкі ў Маскве.

Адкрытым застаецца пытаньне пра магчымасьць стварэньня Мілінкевічам новай кааліцыі абпертай не на старых структурах дэмакратычных партыяў, а на грамадзкім руху зьнізу. Для Мілінкевіча небяспечнай была б сытуацыя, у якой беларускае грамадства бачыла б у ім лідэра, створанага Захадам, нацыяналіста, якога падтрымвае БНФ, і праціўніка Расеі. Таму надзвычай важна, каб ён змог прадставіць сябе як лідэра розных грамадзкіх групаў, ня толькі з заходняй, але і ўсходняй часткі краіны, які хоча супрацоўнічаць як з Эўразьвязам, гэтак і з Расеяй.

1.4. Палітыка Расеі ў дачыненні да Беларусі

Расея ня першы ўжо год стараецца здабыць кантроль над Беларусьсю па ключавых для сябе пытаннях, перадусім у справе транзыту ўласнай сыравіны – газу й нафты – у краіны Эўразьвязу, а таксама імкнецца пераняць беларускія энэргетычныя актывы. Стратэгія Крамля пасьля прэзыдэнцкіх выбараў у Беларусі застаецца нязьменнай, аднак значна ўзмоцніліся націскі на Менск. Расейскія дзеяньні надалей сустракаюцца з супрацівам Аляксандра Лукашэнкі.

Значэньне Беларусі для Расеі

Расея па сутнасьці – адзіная дзяржава, якая шмат гадоў як падтрымае беларускі рэжым на міжнароднай арэне, запэўніваючы яму гэтакім чынам аднабаковую легітымізацыю. Пасьля сакавіцкіх выбараў, калі ў Эўразьвязе й Злучаных Штатах узьнялася хваля крытыкі, што галасаваньне ня мела нічога супольнага з дэмакратычнымі прынцыпамі, расейская Дума ў адмысловай заяве запратэставала супраць умяшальніцтваў ва ўнутраныя справы Беларусі і «непавазе некаторых заходніх дзяржаваў да выбару беларусаў».

У сувязі з празаходнімі тэндэнцыямі ў палітыцы Грузіі, Малдовы і Украіны (бачныя ў выпадку апошняй не зважаючы на тое, што да ўлады дайшоў прэм'ер Віктар Януковіч), Беларусь робіцца для Крамля дзяржавай асаблівага значэньня. Таму расейская ўладная эліта вельмі заклапочаная магчымай зьменай улады ў Менску. Лукашэнка выдатна ведае настроі ў Расеі. Ён можа таксама разьлічваць на добразычлівасьць лякальных элітаў у вялікай частцы расейскіх рэгіёнаў і некаторых асяродзьдзяў у Маскве, якія абараняюць ягоныя інтарэсы. Крамлю ілюзія беларуска-расейскай інтэграцыі дазваляе падтрымоўваць у грамадстве перакананьне, што Расея надалей здольная ўплываць на постсавецкі абшар, і зьяўляецца прываблівай для дзяржаваў СНД. Афіцыйная прапаганда супрацьпастаўляе добрыя зносіны зь Беларусьсю і дрэнныя з Грузіяй ці Украінай. У выніку падчас прэзыдэнцкіх выбараў Расея падтрымала Лукашэнку, хаця адначасова яна ўстрымоўвалася ад адкрытага ўмяшальніцтва ў іх працэс. Расея ня мае сёньня ў Беларусі палітычнага запячча, якое магло б быць альтэрнатывай, для сучаснай улады. Аднак гэта не

азначае, што яна ня робіць спробаў падтрымаць розных палітыкаў, таксама з мэтай запалохваньня Лукашэнкі.

Расея ўспрымае Беларусь як краіну зь вялізным геастратэгічным значэньнем, ключавую для яе бясьпекі, і адначасова ў якасьці буфарнай дзяржавы, якая аддзяляе Расейскую Фэдэрацыю ад NATO. У сучаснай палітычнай сытуацыі ў Эўропе падобнае мысьленьне, характэрнае як расейскім вайскоўцам, гэтак і значнай частцы палітычных элітаў, трэба прызнаць анахранізмам. Абарончая прастора Беларусі шчыльна зінтэграваная з расейскай, а беларускія прадпрыемствы вайсковага сэктару на 70% працуюць на патрэбы расейскай арміі. Расея мае на тэрыторыі Беларусі два ключавыя мілітарныя аб'екты: станцыю раньняга папярэджаньня перад ракетнай атакай у Баранавічах і Цэнтар сувязі Ваенна-марскога флоту ў Вілейцы.

У выніку вайсковая галіна зьяўляецца той сфэрай, якая ў беларуска-расейскім супрацоўніцтве ў рамках Саюзнай дзяржавы найлепей дзейнічае. Дадаткова Беларусь ад 1993 г. зьяўляецца чальцом Арганізацыі Дамовы аб калектыўнай бясьпекцы, у якой ролю неабвержнага лідэра выконвае Расея⁴.

На вайсковае супрацоўніцтва Менску й Масквы дагэтуль не ўплывалі міні-крызысы ў двухбаковых палітычных зносінах. У сярэдзіне чэрвеня 2006 году – празь некалькі тыдняў, як Газпром казаў пра павышэньне цаны за газ – у Беларусі адбыліся найбуйнейшыя ад 1991 году расейска-беларускія манэўры. Ведамства абароны абедзьвюх краінаў казалі таксама, што ў бліжэйшым часе будзе падпісанае пагадненьне аб стварэньні супольнай сыстэмы супрацьпаветранай абароны. А ў красавіку 2006 году Расея перадала Беларусі сыстэму супрацьракетнай абароны С-300. Гэтыя дзеяньні зьяўляюцца прыкладам інтэнсыфікацыі вайсковага супрацоўніцтва незалежна ад пагаршэньня палітычнага клімату. Пры

---

⁴Арганізацыя Дамовы аб калектыўнай бясьпекцы (АДКБ) паўстала ў траўні 1992 году ў якасьці Дамовы аб калектыўнай Бясьпекцы СНД. Яе галоўнай статутнай мэтай зьяўляецца калектыўная абарона чальцоўскіх дзяржаваў. У траўні 2002 году Дамову інстытуцыяналізавалі ў міжнародную арганізацыю. На сёньня чальцамі АДКД зьяўляюцца: Расея, Беларусь, Армэнія, Казахстан, Кіргістан, Таджыкістан і Узбэкістан.

прыняцці рашэнняў адносна палітыкі палітыкі ў дачыненні да Беларусі Масква несумненна бярэ пад увагу сымбалічнае значэнне гэтай краіны для сваёй бяспекі. Расейскія мілітарныя аб'екты стратэгічнага значэння, размешчаныя на беларускай тэрыторыі нельга было б так хутка перанесці ў Расею.

Энэргетычныя пытанні

Пасля сакавіцкіх прэзідэнцкіх выбараў Крэмль не змяняў радыкальна сваёй палітыкі ў дачыненні інтэграцыі зь Беларусьсю. З боку расейскіх уладаў мы надалей назіраем хутчэй інтэграцыйную рыторыку, чым стратэгічныя дзеянні. Масква разумее, што яна ня мае дастаткова эфектыўных інструментаў уплыву на Менск. Аднак разумее таксама, што для беларускай эканомікі ключавое значэнне маюць пастаўкі таннай нафты й недарагога газу з Расеі. Таму ўлады стараюцца аказаць націск на Лукашэнку, і прымусяць яго падпарадкавацца, пагражаючы павышэннем цэнаў сыравіны.

У красавіку 2006 году, ужо пасля заканчэння прэзідэнцкіх выбараў, Газпром абвясціў, што ад студзеня 2007 году ён мае намер павысіць цану прадаванага Беларусі газу. Канкрэтная цана яшчэ канчаткова ня ўсталеная, хаця кіраўніцтва канцэрну казала як пра 145 даляраў, гэтак і пра 220 даляраў за 1000 м³. Потым, 9 траўня, паводле паведамленняў расейскай прэсы, Уладзімір Пуцін падпісаў адмысловае распараджэнне, у якім ён рэкамендаваў спыніць усялякія формы непасрэднага альбо пасрэднага субсідыявання беларускай эканомікі і скончыць з рээкспартам расейскіх тавараў праз тэрыторыю Беларусі. Калі б гэтае непацверджанае дагэтуль афіцыйна рашэнне ўвайшло ў жыццё, яно мела б, хутчэй за ўсё, больш балючыя наступствы, чым абяцанае павышэнне цаны газу, бо датычыць гэта продажу нафты.

Расейскія пляны могуць азначаць, што Крэмль рыхтуецца да наступу з акрэсленай мэтай – здабыцця кантролю над сеткай беларускіх газоправодаў, а таксама над мазырскім ды новаполацкім нафтаперапрацоўчымі камбінатамі. Гэта пацвярджаюць словы намесьніка старшыні Газпрому Аляксандра Разанава, які сказаў: «Мы зацікаўленыя набыццём Белтрансагазу і розьнічнага

Беларусь пасья выбраў

Якая будучыня ў рэжыму Лукашэнкі?

прадаўца Белпаліўгазу. Мы маглі б таксама разгледзець магчымасьць набыцьця пэтрахімічных актываў, у тым ліку мазырскага нафтакамбінату, 42% акцыяў якога мы кантралюем праз Славнефть». Разанаў прапанаваў таксама, каб у бліжэйшыя гады газ, экспартаваны Газпромам у Беларусь па вышэйшых цэнах быў формай аплаты за гэтыя прадпрыемствы. Пакуль што Лукашэнка ня хоча на падобнае пагадзіцца. Хутчэй за ўсё ён спадзяецца, што пасья нязначных уступстваў канфлікт удасца залагодзіць, як зрэшты неаднакrotnie здарылася раней, а павышэньне цаны газу ня будзе надта вялікім і балючым для беларускай эканомікі.

КАМУНІКАТ.БЕ